

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์¹

ฉัตรพร กงสุนทร²

จากการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ พบว่า ปัญหาขยะอิเล็กทรอนิกส์ ได้กลายเป็นหนึ่งในปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน จากรายงานข้อมูลของเสียอันตรายชุมชนหรือขยะอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2567 พบว่า มีปริมาณของเสียอันตรายจากชุมชน 685,999 ตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2566 ร้อยละ 0.825 ส่วนใหญ่เป็นซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้า และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ 445,899 ตัน คิดเป็นร้อยละ 65 และของเสียอันตรายประเภทอื่น ๆ เช่น หลอดไฟ ถ่านไฟฉาย แบตเตอรี่ ภาชนะบรรจุสารเคมี กระป๋องสเปรย์ ประมาณ 240,100 ตัน คิดเป็นร้อยละ 35 ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี³ และจากการคาดการณ์ พบว่า ภายในปี พ.ศ. 2573 จะมีปริมาณของเสียจากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้า 74 ล้านเมตริกตัน ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า ขยะอิเล็กทรอนิกส์มีแนวโน้มการเติบโตปีละ 2 ล้านตัน หรือปริมาณร้อยละ 3 - 4⁴ เมื่อพิจารณาถึงแนวทางการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยในปัจจุบัน พบว่า ยังขาดความเป็นระบบ ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการและไม่มีความทันสมัยตามที่ใช้กำกับดูแลโดยตรง ปัจจุบันมีเพียงกฎหมายบางฉบับถูกนำมาบังคับใช้โดยอนุโลม อย่างไรก็ตามกฎหมายเหล่านี้ไม่สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์และไม่เหมาะสมต่อการบังคับใช้ในทางปฏิบัติเป็นเหตุให้หน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูแลไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้ง การไม่มีกฎหมายเฉพาะยังสร้างช่องว่างในการกำหนดหน้าที่ของผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้จำหน่าย ตลอดจนผู้บริโภค ส่งผลให้การจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ขาดการบูรณาการและไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ปัญหาขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้ในหลายประเทศได้ออกกฎหมายขึ้น โดยอาศัยแนวคิดและหลักการสำคัญ เช่น หลักการป้องกันล่วงหน้า หลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย และหลักการขยายความรับผิดชอบของผู้ผลิต เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการปัญหาดังกล่าว

---

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์พัฒนา เรือนใจดี และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร. ปวีศร เลิศธรรมเทวี และรองศาสตราจารย์ ดร. ปรีดา โชติมานนท์

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (วิทยาเขตบางนา) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2567 (กรุงเทพมหานคร: กรมควบคุมมลพิษ, 2568), หน้า 26.

⁴ ฉัตรพร กงสุนทร และสุวิมล สานติชาติศักดิ์, สถานการณ์และแนวทางการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย, วารสารวิจัยและนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 3, 3 (กรกฎาคม - กันยายน 2555) หน้า 79.

จากการศึกษาดังกล่าว พบว่า การจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยยังคงเผชิญกับปัญหาทางกฎหมายหลายประการที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข เพื่อให้เกิดการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถสรุปได้ ดังนี้

ปัญหาประการแรก คือ ปัญหาการไม่คัดแยกขยะอิเล็กทรอนิกส์ออกจากขยะทั่วไปในครัวเรือน ขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่หมดอายุการใช้งานหรือเสื่อมสภาพ ไม่ว่าจะสามารถนำกลับมาใช้ใหม่หรือซ่อมแซมได้หรือไม่ก็ตาม มักถูกทิ้งปะปนกับขยะมูลฝอยทั่วไป เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักถึงอันตรายของขยะอิเล็กทรอนิกส์ ส่งผลให้ขยะประเภทดังกล่าวอาจถูกกำจัดโดยไม่ผ่านกระบวนการคัดแยก ทั้งที่มีองค์ประกอบของโลหะหนักและสารเคมีอันตรายหลายชนิดซึ่งจำเป็นต้องได้รับการจัดการด้วยวิธีการเฉพาะ ทั้งนี้ กฎหมายกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอย ดังนั้น การขาดการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางจึงก่อให้เกิดภาระต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรง เนื่องจากต้องดำเนินการคัดแยกขยะในภายหลัง ส่งผลให้กระบวนการจัดการมีความซับซ้อนและก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายด้านงบประมาณเพิ่มเติม ตลอดจนเพิ่มความเสี่ยงต่อการกำจัดขยะด้วยวิธีที่ไม่ปลอดภัย เช่น การเผาหรือการฝังกลบ ซึ่งอาจนำไปสู่การแพร่กระจายของสารเคมีอันตรายและส่งผลกระทบต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ประชาชน และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องจะกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ในการจัดการมูลฝอย และกำหนดให้ผู้ก่อให้เกิดมูลฝอยต้องคัดแยกของเสียอันตรายออกจากขยะทั่วไป แต่กลับให้คำนิยามเพียงว่า “ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์” ซึ่งมีลักษณะกว้างและขาดความชัดเจน ประกอบกับการบังคับใช้กฎหมายที่ยังไม่เข้มงวด นอกจากนี้ กฎหมายที่มีอยู่ยังมุ่งเน้นการกำหนดหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหลัก โดยมีได้กำหนดหน้าที่โดยตรงแก่ประชาชนในการคัดแยกขยะอิเล็กทรอนิกส์และไม่มีบทลงโทษเฉพาะสำหรับผู้ฝ่าฝืน ส่งผลให้กลไกทางกฎหมายไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างแท้จริง

ปัญหาประการที่สอง คือ ปัญหาการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ตามอำนาจและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากขยะอิเล็กทรอนิกส์เป็นของเสียที่มีองค์ประกอบซับซ้อน และประกอบด้วยโลหะหนักรวมถึงสารอันตรายหลายชนิด จึงจำเป็นต้องได้รับการจัดการตามมาตรฐานด้านความปลอดภัยเฉพาะอย่างใดก็ตาม แม้ว่ากฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันจะกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการมูลฝอย รวมถึงขยะอิเล็กทรอนิกส์ แต่ในทางปฏิบัติองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก ยังคงประสบปัญหาข้อจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ เครื่องมือ และความเชี่ยวชาญเฉพาะทางของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ส่งผลให้การดำเนินการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ไม่อาจเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการรั่วไหลของสารอันตรายและอาจกระทบต่อสุขภาพของประชาชนและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ แม้ว่าประเทศไทยจะมีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอย แต่ยังคงขาดกฎหมายเฉพาะที่รองรับการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งมีความซับซ้อนสูง ประกอบกับผู้ผลิต ผู้นำเข้า และผู้จำหน่ายที่ได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์กลับยังมิได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการซากผลิตภัณฑ์ดังกล่าว ส่งผลให้ภาระในการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ตกอยู่กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาครัฐเกินกว่าศักยภาพที่มีอยู่

ปัญหาประการที่สาม คือ ปัญหาการถอดแยกขยะอิเล็กทรอนิกส์ของสถานประกอบการขนาดเล็กที่ไม่เข้าข่ายเป็นโรงงาน เนื่องจากการถอดแยกขยะอิเล็กทรอนิกส์ส่วนใหญ่ดำเนินการโดยสถานประกอบการขนาดเล็กในลักษณะกิจการค้าของเก่า ใช้พื้นที่โกดังหรือที่พักอาศัยเป็นสถานที่ประกอบกิจการ และอาศัยแรงงานคนเป็นหลัก ส่งผลให้กิจการดังกล่าวไม่เข้าข่ายเป็นโรงงานและไม่อยู่ภายใต้ระบบควบคุมตามมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของกิจการอุตสาหกรรม ทั้งที่กิจการดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการจัดการของเสียที่มีโลหะหนักและสารอันตราย อย่างไรก็ตาม กฎหมายที่ใช้ควบคุมกิจการค้าของเก่ามุ่งเน้นเพียงการกำกับดูแลด้านการค้าพาณิชย์เป็นสำคัญ โดยมีได้กำหนดมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมหรือสาธารณสุขโดยเฉพาะ ขณะเดียวกัน แม้จะมีการประกาศกำหนดให้กิจการค้าของเก่าเป็นกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ แต่การบังคับใช้ยังคงต้องอาศัยการออกข้อบัญญัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นรายพื้นที่ ส่งผลให้ในกรณีที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดมิได้กำหนดให้กิจการดังกล่าวเป็นกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ กิจการถอดแยกขยะอิเล็กทรอนิกส์ในพื้นที่นั้นจึงไม่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันเป็นเหตุให้กิจการถอดแยกขยะอิเล็กทรอนิกส์ของสถานประกอบการขนาดเล็กที่ไม่เข้าข่ายเป็นโรงงานจำนวนมากขาดมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยที่เหมาะสม และก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการปนเปื้อนของโลหะหนักและสารอันตรายที่อาจแพร่กระจายสู่ดิน แหล่งน้ำ และอากาศ ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนและชุมชนโดยรอบ ตลอดจนก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

ปัญหาประการที่สี่ คือ ปัญหาการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากอันตรายของโลหะหนักและสารอันตรายในกระบวนการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ อันตรายจากโลหะหนักและสารอันตรายที่ปนเปื้อนจากขยะอิเล็กทรอนิกส์เป็นปัญหาที่มีความซับซ้อน เนื่องจากมิได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพในทันที หากแต่เป็นการสะสมในร่างกายและต้องใช้ระยะเวลาอันนานจึงจะปรากฏผลกระทบทางสุขภาพ ส่งผลให้การเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ได้รับผลกระทบยังประสบอุปสรรคหลายประการ แม้กฎหมายจะกำหนดให้สิทธิแก่ผู้ได้รับความเสียหายในการยื่นฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้ก่อมลพิษได้ ตามหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดและหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย เพื่อให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษต้องรับผิดชอบโดยไม่จำเป็นต้องพิสูจน์เจตนาหรือความประมาทเลินเล่อ แต่ในทางปฏิบัติผู้เสียหายยังคงต้องรับภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ซับซ้อน เช่น การระบุแหล่งกำเนิดมลพิษ ความสัมพันธ์เชิงเหตุระหว่างสารอันตรายกับความเสียหาย และมูลค่าความเสียหายที่แท้จริง ส่งผลให้ศาลอาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนได้เพียงจำกัดตามพยานหลักฐานที่ปรากฏ ประกอบกับกระบวนการพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมที่ใช้ระยะเวลาอันนานและมีค่าใช้จ่ายสูง ทำให้ผู้เสียหายจำนวนมากไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างแท้จริง ขณะเดียวกัน แม้จะมีการจัดตั้งกองทุนด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นกลไกทางการเงินสนับสนุนการจัดการปัญหามลพิษ แต่โครงสร้างรายได้ของกองทุนยังคงพึ่งพางบประมาณของรัฐเป็นหลัก และมีได้กำหนดให้ผู้ผลิต ผู้นำเข้า หรือผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มีส่วนร่วมรับผิดชอบอย่างชัดเจน อีกทั้ง ขอบเขตการใช้จ่ายของกองทุนยังไม่ครอบคลุมการเยียวยาความเสียหายแก่ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากขยะอิเล็กทรอนิกส์ ส่งผลให้การคุ้มครองสิทธิด้านสิ่งแวดล้อมและการเยียวยาความเสียหายยังไม่สามารถบรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัญหาประการที่ห้า คือ ปัญหาบทกำหนดโทษการลักลอบนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาบาเซลว่าด้วยการควบคุมการเคลื่อนย้ายข้ามแดนของเสียอันตรายและการกำจัด พ.ศ. 2535 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 โดยอนุสัญญาดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการเคลื่อนย้ายของเสียอันตรายข้ามแดน ซึ่งได้กำหนดให้การนำเข้าและส่งออกต้องผ่านกระบวนการแจ้งล่วงหน้าเพื่อป้องกันไม่ให้ประเทศกำลังพัฒนากลายเป็นแหล่งทิ้งของเสีย อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติยังคงพบการลักลอบเคลื่อนย้ายของเสียอย่างต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการกำกับดูแลที่ไม่เข้มงวดและบทลงโทษที่ไม่รุนแรงเพียงพอ ทั้งนี้ แม้ว่าประเทศไทยได้กำหนดให้ของเสียอันตรายตามภาคผนวกของอนุสัญญาดังกล่าว เป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 3 ซึ่งต้องได้รับอนุญาตและอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานด้านโรงงานอุตสาหกรรม และได้มีการออกประกาศกำหนดให้ขยะอิเล็กทรอนิกส์บางประเภทเป็นสินค้าต้องห้ามนำเข้า แต่ยังไม่ครอบคลุมขยะอิเล็กทรอนิกส์ทุกประเภท ส่งผลให้เกิดช่องว่างในการหลีกเลี่ยงการสำแดงพิกัดศุลกากร และเอื้อให้ของเสียอันตรายหลุดรอดเข้าสู่ประเทศ นอกจากนี้ บทกำหนดโทษในปัจจุบันครอบคลุมเฉพาะการกระทำความผิดในขั้นตอนการนำเข้าและส่งออก เช่น การสำแดงเท็จหรือการนำเข้าสินค้าต้องห้าม สำหรับกรณีที่ขยะอิเล็กทรอนิกส์ถูกนำเข้ามาในประเทศแล้ว จะอยู่ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ยังคงมีการกำหนดอัตราโทษสำหรับการฝ่าฝืนที่ไม่สอดคล้องกับมูลค่าและความร้ายแรงของของเสียอันตรายที่มีการลักลอบนำเข้าและความเสียหายที่อาจก่อให้เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน จึงไม่อาจสร้างแรงยับยั้งหรือความเกรงกลัวต่อการกระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น เพื่อให้การจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของขยะอิเล็กทรอนิกส์ ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะในการแก้ไขเพิ่มเติมในประเด็น ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาการไม่คัดแยกขยะอิเล็กทรอนิกส์ออกจากขยะทั่วไปในครัวเรือน โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้
  - 1) แก้ไขพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ดังนี้

จากเดิมบัญญัติว่า “มาตรา 18 วรรคหนึ่ง การเก็บ ขน หรือกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยในเขตราชการส่วนท้องถิ่นใดให้เป็นอำนาจของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น”

แก้ไขเป็น “การเก็บ ขน กำจัด หรือการกำหนดมาตรฐานและวิธีการคัดแยกสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยในเขตราชการส่วนท้องถิ่นใดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการส่วนท้องถิ่นนั้น”

จากเดิมบัญญัติว่า “มาตรา 20 (5) กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอย เพื่อให้ผู้รับใบอนุญาตตามมาตรา 19 ปฏิบัติ ตลอดจนกำหนดอัตราค่าบริการขั้นสูงตามลักษณะการให้บริการที่ผู้รับใบอนุญาตตามมาตรา 19 จะพึงเรียกเก็บได้”

แก้ไขเป็น “กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการคัดแยก เก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอย สำหรับประชาชนและผู้ประกอบการตามหลักเกณฑ์การคัดแยกมูลฝอย เพื่อให้ผู้รับใบอนุญาตตามมาตรา 19 ปฏิบัติ ตลอดจนกำหนดอัตราค่าบริการขั้นสูงตามลักษณะการให้บริการที่ผู้รับใบอนุญาตตามมาตรา 19 จะพึงเรียกเก็บได้”

2) เพิ่มเติมพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 มาตรา 20/1 ดังนี้

“ให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคาร หรือผู้ก่อให้เกิดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลมีหน้าที่คัดแยก มูลฝอยและสิ่งปฏิกูลที่เกิดขึ้นในความครอบครองของตนตามประเภท วิธีการ และเงื่อนไขที่ราชการส่วนท้องถิ่น ประกาศกำหนด

ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ในการคัดแยกมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลตามวรรคหนึ่ง หรือไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดท้องถิ่นที่ออกตามมาตรา 20 (5) ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 3,000 บาท”

3) แก้ไขพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 ดังนี้

จากเดิมบัญญัติว่า “มาตรา 4 คำว่า “มูลฝอย” หมายความว่า เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร ถ้ำ มูลสัตว์ หรือซากสัตว์ รวมตลอดถึงสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาด จากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น”

แก้ไขเป็น “คำว่า “มูลฝอย” หมายความว่า เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร ถ้ำ มูลสัตว์ หรือซากสัตว์ รวมตลอดถึงสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น และหมายความรวมถึงมูลฝอยติดเชื้อ มูลฝอยเป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน”

4) แก้ไขกฎกระทรวงการจัดการมูลฝอยที่เป็นพิษหรือเป็นอันตรายจากชุมชน พ.ศ. 2563 ดังนี้

จากเดิมบัญญัติว่า “ข้อ 8 (5) ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์”

แก้ไขเป็น

“(5) ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่

(ก) เครื่องใช้ไฟฟ้าขนาดใหญ่ เช่น ตู้เย็น เครื่องซักผ้า เครื่องปรับอากาศ

(ข) เครื่องใช้ไฟฟ้าขนาดเล็ก เช่น เครื่องปิ้งขนมปัง เตารีด เครื่องดูดฝุ่น

(ค) อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์เคลื่อนที่

แท็บเล็ต

(ง) อุปกรณ์แสงสว่างและอุปกรณ์ที่มีส่วนประกอบของสารอันตราย เช่น หลอดประหยัดไฟฟ้า

หลอดฟลูออเรสเซนต์

ทั้งนี้ รัฐมนตรีอาจประกาศกำหนดเพิ่มเติมหรือแก้ไขรายการผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้า และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาได้”

5) ปรับปรุงข้อบัญญัติท้องถิ่น โดยกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติ เพื่อกำหนดประเภทขยะที่ชัดเจน กำหนดวันเวลาการเก็บขยะแต่ละประเภท และกำหนดหน้าที่ของประชาชน ในการคัดแยกขยะอิเล็กทรอนิกส์ตามประเภทและหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้

2. ปัญหาการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ตามอำนาจและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

โดยเพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 79/1 ดังนี้

“เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากผลิตภัณฑ์เมื่อกลายเป็นของเสีย ให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีอำนาจออกกฎกระทรวง กำหนดให้ผู้ผลิต หรือผู้นำเข้าผลิตภัณฑ์ประเภทใดประเภทหนึ่งหรือหลายประเภทมีหน้าที่จ่ายค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง เพื่อสนับสนุนการดำเนินการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และให้จัดสรรส่งเข้ากองทุนสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัตินี้ เพื่อใช้เป็นแหล่งเงินทุนในการช่วยเหลือและเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากกระบวนการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์”

3. ปัญหาการถอดแยกขยะอิเล็กทรอนิกส์ของสถานประกอบการขนาดเล็กที่ไม่เข้าข่ายเป็นโรงงาน โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) ปรับปรุงคำแนะนำของคณะกรรมการสาธารณสุข ฉบับที่ 5/2549 โดยกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการควบคุมมลพิษ การจัดทำขอบเขตกั้นพื้นที่และจำแนกตามประเภทหรือขนาดของซากผลิตภัณฑ์ การห้ามเผาทำลายซากผลิตภัณฑ์ ภาชนะบรรจุสารอันตราย โฟม สายไฟ และวัสดุเหลือใช้อื่น ๆ ตลอดจนการกำหนดแนวทางจัดการของเสียอันตรายที่เกิดจากกระบวนการถอดแยกขยะอิเล็กทรอนิกส์ และการคัดแยกมูลฝอยอันตราย เพื่อนำไปกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ

2) ออกประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การควบคุมกิจการการสะสมวัตถุหรือสิ่งของที่ชำรุดใช้แล้ว หรือเหลือใช้ อาศัยอำนาจตามข้อ 4 แห่งกฎกระทรวงการควบคุมสถานประกอบการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ พ.ศ. 2560 ตามรายละเอียดที่กำหนดในคำแนะนำของคณะกรรมการสาธารณสุข ฉบับที่ 5/2549 ที่แก้ไขเพิ่มเติม

3) กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่อควบคุมกิจการร้านค้าของเก่ารวมทั้งสถานประกอบการถอดแยกซากผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ให้อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายอย่างทั่วถึง เพื่อเป็นการป้องกันและลดความเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนและสิ่งแวดล้อม

4. ปัญหาการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากอันตรายของโลหะหนักและสารอันตรายในกระบวนการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

แก้ไขพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เพื่อเพิ่มกลไกทางการเงิน เพื่อรองรับการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ และขยายวัตถุประสงค์ของการใช้จ่ายเงินกองทุนสิ่งแวดล้อมให้ครอบคลุมถึงการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากขยะอิเล็กทรอนิกส์ อันเป็นมาตรการสำคัญในการบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น ดังนี้

มาตรา 22 โดยเพิ่มเติมข้อความต่อไปนี้

“(8) เงินค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์ ที่ได้รับจากผู้ผลิต ผู้นำเข้า หรือผู้จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไฟฟ้า และอิเล็กทรอนิกส์”

มาตรา 23 โดยเพิ่มเติมข้อความต่อไปนี้

“(6) เป็นเงินช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากขยะอิเล็กทรอนิกส์”

5. ปัญหาบทกำหนดโทษการลักลอบนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์ โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

เพิ่มเติมพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 ในประเด็นเกี่ยวกับการลักลอบนำเข้าขยะอิเล็กทรอนิกส์ ให้ครอบคลุมถึงกรณีที่ยกเสียได้หลุดรอดเข้ามาในราชอาณาจักรแล้ว และค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดยกำหนดบทลงโทษให้เหมาะสมกับมูลค่าความเสียหายที่แท้จริง โดยให้ศาลมีอำนาจพิพากษาให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพิ่มเติมนอกเหนือจากค่าเสียหายที่แท้จริง ดังนี้

“มาตรา 73 วรรคสอง ในกรณีที่ปรากฏหลักฐานชัดเจนแจ้งว่า การฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามมาตรา 23 เป็นการกระทำโดยจงใจเป็นเหตุให้ได้รับความเสียหายหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนที่ศาลกำหนด แต่ต้องไม่เกินสามเท่าของค่าสินไหมทดแทนตามวรรคหนึ่ง”

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2567. กรุงเทพมหานคร: กรมควบคุมมลพิษ. 2568.

กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. รายงานสถานการณ์สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2567. กรุงเทพมหานคร: กรมควบคุมมลพิษ. 2568.

เจนจิรา เชนนุวัตร. **มาตรการส่งเสริมการนำขยะอิเล็กทรอนิกส์กลับมาใช้ใหม่: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายของสหภาพยุโรปและประเทศญี่ปุ่น**. [Online], Available URL: https://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2018/TU_2018_6001034583_10512_10782.pdf, 2018 (กันยายน, 18)

ณททัย โชติกลาง และสุวิมล ศานติชาติศักดิ์. สถานการณ์และแนวทางการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย. **วารสารวิจัยและนวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 3**. กรกฎาคม - กันยายน 2555.

ณิชชา บุรณสิงห์, **ขยะอิเล็กทรอนิกส์**, [Online], Available URL: <https://library.parliament.go.th/sites/default/files/assets/files/works/academic%20office/books/pdf/NALT-work-academic-2559-nicha.pdf>, 2016 (สิงหาคม, 10)

ชิติกานต์ งามอาจวานิชย์. **“ความรับผิดชอบของผู้ผลิตในการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย”** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555.

เรียวไผ่ บุญลอย. **“มาตรการทางกฎหมายในการหมุนเวียนขยะบรรจุภัณฑ์กลับมาใช้ใหม่: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยและต่างประเทศ”** วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2556.

สิริลักษณ์ สุบงกฏ. **“มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์: ศึกษากรณีการจัดการซากโทรศัพท์”**. นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560.

สุจิตรา วาสนาดำรงดี และปเนต มโนมัยวิบูลย์, การจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ (E-waste), [Online], Available URL: http://www.hsm.chula.ac.th/research/paper/ewate_management/e-wate_management1.pdf, 2012 (สิงหาคม, 20)

สุจิตรา วาสนาดำรงดี และปเนต มโนมัยวิบูลย์. **“แนวคิดในการจัดทำร่างกฎหมายจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์”**. เอกสารประกอบการเสวนาวิชาการ เรื่อง **ขยะอิเล็กทรอนิกส์: จัดการอย่างไรให้ปลอดภัย**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2558.

อำนาจ วงศ์บุณชาติ. **กฎหมายสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2562.

อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. **กฎหมายสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2561.